

DOI:

**ХОСЕ (ДЖОЗЕФ) ЕЛІАС:
МУЗИКОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ СПАДЩИНИ**

Осадча Я. І., здобувачка ступеня
передвищої освіти «фаховий молодший бакалавр»
освітньо-професійної програми «Фортепіано»
Науковий керівник: Цепух І.О., викладач методист,
голова предметно циклової комісії
«Фортепіано та концертмейстерство»

Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради
«Академія мистецтв імені Павла Чубинського»

Анотація. У роботі представлено музикознавчий аналіз твору Хосе Еліаса «Хроматична спроба». Творчий доробок композитора представлено як приклад іспанських традицій у бароковій музиці. Розглянуто його спадщину як доповнення до репертуару музикантів-сучасників.

Ключові слова: твори Хосе Еліаса, іспанська музика, музичний твір «Хроматична спроба», бароко, тьєнто.

Abstract. The paper presents a musicological analysis of José Elias's work, «Chromatic Attempt». The composer's creative output is presented as an example of Spanish traditions in Baroque music. His legacy is considered an addition to the repertoire of contemporary musicians.

Keywords: works of José Elias, Spanish music, musical work «The Chromatic Attempt», baroque, tiento.

Актуальність: Музикознавчий аналіз доробка композитора Хосе Еліаса «Хроматична спроба» є демонстрацією унікальності іспанського стилю в музиці. Вивчення цього твору є чудовою можливістю для молодого виконавця розширити свій репертуар та зануритися у колорит іспанського бароко.

Мета роботи: дослідити прояв іспанських традицій в музиці бароко (XVII – XVIII століття) на прикладі твору Хосе Еліаса «Хроматична спроба».

Каталонський композитор, священник, та органіст, постать якого малодосліджена у мистецькому просторі, Хосе Еліас-і-Вердагер народився 23 (28 лютого) 1678, в Мої, Барселона. Помер 18 лютого 1771 року в Мадриді.

Каталонські дослідник та культурологиня Ramon Tarter і Fonts та Anna Font і Gallaguet, вивчаючи біографію Хосе Еліаса зазначають, що митець жив у Мадриді з 1725 році, де його посада музиканта в монастирі Дескальсас-Реалес приносила йому гарну зарплату, а сам факт переміщення в королівських колах дозволяв йому безпосередньо контактувати з культурним середовищем того часу. Захопленням митця було колекціонувати картини зі столичних аукціонів [4]. Його зображення не зберіглося.

Хосе Еліас зосереджувався на органній музиці, про що свідчать його повні зібрання творів, які були опубліковані та внесені до музичних збірок. До його творів належать: «Сарабанда», «Органна соната», «Хроматична спроба» та ін. В основному композитор писав в стилі (традиції) тьєнто [4].

ТЬєнто це іспанський музичний жанр який з'явився в середині XV ст. Він схожий на фантазійний жанр. Тьєнто це досить різноманітний стиль, який вільний за своєю структурою, і в чомусь є протилежністю за структурною моделлю до рондо та фуги. Ця форма не має єдиного стилю, адже зазнавала сильних змін протягом часу. Стиль імітаційний, але не має такого стрімкого розвитку, як фуга [3].

Хосе Еліас зробив величезний внесок у музику XVII – XVIII століть, але, на жаль, не отримав уваги повною мірою. Його твори сповнені глибокого сенсу, різних новацій для того часу, є яскравим прикладом іспанських традицій та майстерності композитора.

Для дослідження творчої спадщини Хосе Еліаса використано електронний архів International Music Score Library Project, у якому розміщено доробок композитора «Хроматична спроба» [2].

Твір є незвичним, експериментальним для епохи бароко, адже митець використовує нестандартні на той час композиторські способи письма: для епохи бароко був не характерний постійний рух за півтонами: іспанський віртуоз сміливо рухається за хроматичною гамою, роблячи музику дуже напруженою. Сильна похмурість теж не притаманна епосі бароко. Хроматична спроба не має окремого басового супроводу, що також є новаторством. Можна стверджувати, що Хосе Еліас був одним із найвидатніших новаторів свого часу.

Доробок є яскравим прикладом іспанських традицій в бароко. Тональність ре мінор, хоча біля ключа і не написані знаки. Хосе Еліас писав в старій іспанській традиції, в якій були лади замість тональності. Розмір 4/4.

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ
Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Мистецька освіта: виклики та перспективи»

Твір дуже складний у виконанні: потрібно зобразити непросту поліфонічну структуру у швидкому темпі, якісно відтворювати голосоведіння, грати інтонаційно чисто. Автор не писав ніяких позначок щодо динаміки. Зустрічаються часті зміни ритму. Багато випадкових знаків.

Протягом всього доробку звучить імітаційна поліфонія. Твір має різні за характером теми, між якими Хосе Еліас пише інтермецо. Дуже багато каденцій. В них композитор ставить «крапку з комою» після проведення теми. З усіх тем можна виділити 2 основні, які між собою дуже різні: перша має простий метр та рухається вниз-вгору за інтервалами (вниз терція, квінта; вгору секунда). (див. рис 1).

Рис. 1 На фото: перша основна тема твору «Хроматична спроба»

Друга має складний метр, фугована. Рухається вгору і в низ на квінту (див. рис 2).

Рис. 2 На фото: друга основна тема твору «Хроматична спроба»

П'єса написана у формі тьєнто та її можна умовно поділити на 3 частини: вступ, перша частина, зв'язка та друга частина.

У вступі присутня хоральність, що нагадує спів хору в церкві. Він звучить велично. Виклад чотириголосний. Темп не швидкий. Гармонія дисонансна, переважно рухається за малими секундами. Динаміка одноманітна. Рух голосів вгору зустрічається два рази: на самому початку твору (див. рис 3) та в середині вступу (див. рис. 4). Модуляцій немає, але

трапляється VII підвищений ступінь, що утворює гармонічний лад. Закінчується вступ ре мінорним секстакордом з подвоєною тонікою.

Рис. 3 На фото: рух голосів вгору. Початок вступу твору «Хроматична спроба»

Рис. 4 На фото: рух голосів вгору. Середина вступу твору «Хроматична спроба»

У першій частині темп змінюється на швидкий (Vivo). Часто звучать секвенції, що додають об'єму та багатогранності. Фактура першої частини нагадує жанр прелюдії, виклад чотириголосний (див. рис. 5).

Рис. 5 На фото: уривок з першої частини твору «Хроматична спроба». Приклад чотириголосся

Гармонія також дисонансна. В першій частині зустрічаються елементи фуги. За ритмом музика змінюється в 127 такті: Хосе Еліас додає швидкі пасажі шістнадцятими нотами (див. рис 6).

Рис. 6 На фото: зміна ритму в інтермецо твору «Хроматична спроба» (127 такт)

У зв'язці темп змінюється на повільний (Largo). Тут як і у вступі є хоральність. Гармонія дисонансна. Модуляцій немає, знову зустрічається VII підвищений ступінь. Хосе Еліас ніби на мить «спиняє» інструментальну партію і дає хору повністю себе проявити (див. рис 7).

Друга частина повертає темп Vivo і музика невпинно йде до логічного завершення. Зустрічається пунктирний ритм, швидкі пасажі. Гармонія дисгармонійна. Тема фугована, зустрічається трохи рідше ніж у першій частині, довші інтермецо. Спочатку йде ре мінор, а в самому кінці модулює в однойменну тональність Ре мажор: твір закінчується на Ре мажорному квартсекстакорді з розгорнутою тонікою.

Рис. 7 На фото: Зв'язка в творі «Хроматична спроба»

НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ МИСТЕЦТВА ТА ОСВІТИ
Міжнародна науково-практична онлайн-конференція
«Мистецька освіта: виклики та перспективи»

Нижче зображені оригінальні рукописи митця. На ньому можна побачити почерк Хосе Еліаса, гарний приклад барокового письма. Композитор використовував сопрановий, теноровий, альтовий та басовий ключі. На рукописі написано твір «Gloria del 2 tono» [1] (див. рис. 8).

Рис. 8 На фото: рукопис Хосе Еліаса «Gloria del 2 tono»

Вважаємо, що твори, які є популярними у певний історичний період часу потребують як виконання, так і наукового дослідження. Це дасть змогу зберегти доробок композиторів та сформувати історичну тяглість. Творчим доробком Хосе Еліаса сьогодні цікавиться все більше музикантів-сучасників. Безумовно ми й наші нащадки маємо знати раніше забутого іспанського віртуоза Хосе Еліаса та знайомити сучасників з його спадщиною.

Список використаних джерел:

1. Arxiu Parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar. URL : <https://ifmuc.uab.cat/search?p=josep+elias&f=&sc=1#84>
2. International Music Score Library: в 831000 партитур, ред. рада: Едвард Го (керівник) та ін. ; Ін-т International Music Score Library, Канада: Нотний архів, 2006. URL : <https://clara.imslp.org/person/El%C3%ADas%2C%20Jos%C3%A9>
3. Merrill M. The Tiento: An Iberian Art Form. Ілліной, США : Scranton Gillette Communications, грудень 2012, 2 с. URL : https://www.thediapason.com/sites/diapason/files/Diap1212p20-21.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Ramon Tarter i Fonts та Anna Font i Gallaguet. Вклад в біографію моюнського органіста Хосепа Еліаса (1690-1771). Іспанія, 2003, 32 с. URL : <https://raco.cat/index.php/Modilium/article/view/404029/497809>